

**Prezentacja na temat Patrona
Szkoły Podstawowej nr 17
z Oddziałami Integracyjnymi w Rzeszowie
21. Brygady Strzelców Podhalańskich**

Maj 2025 r.

RYŚ HISTORYCZNY

Początek formowania 21 Brygady Strzelców Podhalańskich związany jest z wydzieleniem w 1993 roku tzw. załączków ze stacjonującej na Podkarpaciu 9 Dywizji Zmechanizowanej. Zadanie to realizował ówczesny dowódca dywizji płk Piotr Makarewicz. W tym samym czasie został rozwiązany 5 Pułk Strzelców Podhalańskich imienia gen. Andrzeja Galicy w Krakowie.

Część kadry wierna tradycjom Strzelców Podhalańskich, a także z pobudek osobistych, przeniosła się do Rzeszowa i podjęła służbę w nowotworzonych jednostkach podhalańskich na Podkarpaciu. Wysiłek organizacyjny doprowadził do sformowania w Rzeszowie **pod koniec 1993 roku** nowego Związku Taktycznego – 21 Brygady Strzelców Podhalańskich. Podstawą tych działań było zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego Nr 049/Org. z 26 maja 1993 r.

RYŚ HISTORYCZNY

Nazwa 21 Brygady Strzelców Podhalańskich wywodzi się z tradycji jednostek podhalańskich, które wzorem powstałych jeszcze pod zaborami w 1913 roku Drużyn Podhalańskich, przyjęły do swych nazw południowy górzysty region Polski – Podhale. Na mocy decyzji nr 44/MON z dnia 12 maja 1994 roku Minister Obrony Narodowej nakazał sformowanej 21 BSP przejąć dziedzictwo i kontynuować tradycje wszystkich jednostek górskich oraz przyjąć **imię gen. bryg. Mieczysława Boruty – Spiechowicza** (żołnierza trzech wojen, siedmiu więzień, dwóch obozów jenieckich i pięciu zamachów na jego życie, rodowitego rzeszowianina) jako patrona brygady. **Doroczne Święto Brygady** ustanowiono na **26 maja**.

Żołnierze brygady czynią wszystko, aby być godnymi spadkobiercami walecznych Podhalan, którzy walką tworzyli chlubne tradycje swych jednostek. Czyny bojowe są dla Podhalańczyków 21 BSP wzorem oddania dla Ojczyzny, honoru i godności żołnierskiej w codziennej służbie na straży górskich granic Rzeczypospolitej.

W 21 Brygadzie Strzelców Podhalańskich z wielką starannością upowszechniana i pielęgnowana jest także historia życia patrona jednostki - generała, wybitnego dowódcy, ale również wspaniałego człowieka, który swym życiem dał przykład męstwa, odwagi i kunsztu w żołnierskim rzemiośle.

GENEZA JEDNOSTEK PODHALAŃSKICH W POLSCE

Tradycja jednostek podhalańskich datuje się od przełomu lat 1912 - 1913, kiedy to młodzież podhalańska zaczęła organizować się i jednoczyć w lokalnych formacjach, które przyjęły nazwę **Drużyn Podhalańskich**. Drużyny były legalną organizacją paramilitarną przygotowującą młodzież do służby wojskowej. Zatwierdzony przez C.K. władze statut zakładał szkolenie drużyniaków w musztrze wojskowej, strzelaniu i szermierce. W maju 1913 roku, na zjeździe w Nowym Targu, drużyny połączyły się w **Związek Drużyn Podhalańskich**. Drużyny były zorganizowane i dowodzone na wzór Polskich Drużyn Strzeleckich, m.in. przez pochodzących z nich instruktorów. Patronat nad ZDP objął na mocy swej uchwały obradujący 9 i 10 sierpnia 1913 roku w Czarnym Dunajcu III Zjazd Podhalan.

21 czerwca 1914 roku obradujący w Nowym Targu walny zjazd Drużyn Podhalańskich podjął uchwałę upoważniającą Feliksa Gwiźdza (prezesa Związku Drużyn Podhalańskich i znanego działacza podhalańskiego) do podjęcia pertraktacji o **połączenie Drużyn Podhalańskich z Polskimi Drużynami Strzeleckimi**. Rozmowy te zakończyły się sukcesem. Rozpoczęta w związku z wybuchem wojny mobilizacja Drużyn Strzeleckich objęła także Drużyny Podhalańskie, a ich członkowie wzięli udział w walkach o odzyskanie niepodległości w szeregach formacji legionowych.

Andrzej Galica, urodzony w Białym Dunajcu, od jesieni 1914 roku kapitan Legionów Polskich, był jednym z wyróżniających się oficerów. Podczas I wojny światowej pełnił w Legionach różne funkcje, począwszy od dowódcy oddziału zapasowego, do dowódcy 6 pułku piechoty. Dowodził m.in. I batalionem 4 Pułku Piechoty Legionów. Obok Galicy w pułku tym służyło wielu drużyniaków i działaczy ruchu podhalańskiego, m.in. pisarz i poeta Władysław Orkan i Feliks Gwiżdż. Grupa Podhalańców wyróżniała się wśród żołnierzy 4 Pułku szczególną bystrością, i jak pisał kronikarz Czwartaków Józef Andrzej Talar, zbójnicką fantazją. O nich i o Galicy napisał **Władysław Orkan** wiersz zatytułowany:

„Piosenka Batalionu Podhalańskiego”.

*Coz się to hań świeci, e coz się hań łyska?
Cyz to o tym casie sobótki palujom?
Podhalańscy chłopcy złożyli ogniska,
Ze dyć to hań w Polsce wojne uchwalujom.*

*Idziemy se dołu, dołu ku dolinie,
Kazda nasa kulka wraha nie ominie.
Idziemy se hore, wysoką percią,
Wrahowi znienacka zjawiamy się śmiercią.*

*Prostuj se głowickę, bassam tobie,
Bo hań po dziedzinach idzie hyr o tobie,
Nieście se głowicki prościutko a dumnie,
Coby powiedzieli: - Jak się niesą szumnie.*

11 listopada 1918 roku Andrzej Galica został mianowany w Krakowie pułkownikiem i otrzymał rozkaz zorganizowania na Podhalu jednostek dla formującego się Wojska Polskiego. Zamiarem płk Galicy było zorganizowanie całej brygady wojsk górskich. W efekcie działań płk Galicy sformowano na Podhalu na przełomie 1918 i 1919 roku Brygadę Górską w składzie dwóch pułków piechoty i dwudywizyjowego pułku artylerii górskiej. 1 Pułk Strzelców Podhalańskich utworzony został przede wszystkim z żołnierzy byłych pułków austriackich: 20 Pułku Piechoty i 32 pułku Obrony Krajowej. **1 grudnia 1918 roku**, na wniosek dowódcy Okręgu Podhalańskiego płk A. Galicy, rozkazem nr 12 Dowódcy Okręgu Generalnego w Krakowie, otrzymał nazwę **1 Pułku Strzelców Podhalańskich**. Był to **pierwszy w Wojsku Polskim formalnie utworzony pułk górski**, czyli stacjonujący, przeszkolony i przeznaczony do walk w górach. Powstanie 2 PSP było zasługą mjr Jerzego Dobrodzickiego, który z żołnierzy batalionu zapasowego 32 Pułku Obrony Krajowej oraz ochotników z pobliskich miejscowości zaczął tworzyć pułk piechoty, którego dowództwo stacjonowało początkowo w Poroninie, a następnie w Limanowej i Nowym Targu. W listopadzie 1918 roku jednostka otrzymała nazwę 2 Pułku Strzelców Podhalańskich, a pierwszym dowódcą został major Dobrodzicki. Wiosną 1919 roku drugim dowódcą pułku został podpułkownik Stanisław Wróblewski. Dowództwo pułku znajdowało się początkowo w Nowym Targu, a od jesieni 1919 roku w Sanoku, który stał się ostatecznie garnizonem macierzystym 2 PSP. Oba te pułki utworzyły, jak już wspomniano, I Brygadę Górską, której dowódcą został płk Galica.

GENERAL BRYGADY MIECZYSLAW LUDWIK BORUTA-SPIECHOWICZ
PATRON 21 BRYGADY STRZELCÓW PODHALAŃSKICH

Patron 21 BSP, Mieczysław Boruta-Spiechowicz, urodził się 20 lutego 1894 roku w Rzeszowie. Ukończył gimnazjum realno-filozoficzne im. J. Kreczmara w Warszawie. Od wczesnej młodości związał się z polskim ruchem skautowym. W 1913 roku wyjechał do Belgii, gdzie rozpoczął naukę na Akademii Handlowej. Przebywając w Antwerpii wstąpił do Związku Strzeleckiego i ukończył kurs podoficerski. Z chwilą wybuchu pierwszej wojny światowej, po wielu przeszkodach przybył do Krakowa, gdzie wstąpił najpierw do Drużyn Strzeleckich, a następnie do 1 kompanii 1 batalionu 2 Pułku Piechoty Legionów Polskich.

Od sierpnia 1914 roku do 1918 roku był najpierw dowódcą 11 kompanii w II Brygadzie, a potem zastępcą dowódcy 1 batalionu 4 Pułku Piechoty.

W tym okresie Mieczysław Boruta-Spiechowicz przeżył wszystkie kampanie wojenne, bijąc się kolejno z wojskami wszystkich trzech zaborców, a w tym z Austrią pod Rarańczą (gdzie został ranny) i z Niemcami pod Kaniowem, gdzie dostał się do niewoli niemieckiej, z której udało mu się jednak uciec.

Kolejnym etapem służby bojowej Mieczysława Boruty-Spiechowicza była POW i potem udział w obronie Lwowa. Następnie został skierowany do Armii Polskiej we Francji, organizowanej przez gen. Józefa Hallera. Był dowódcą najpierw 1, a następnie 3 Pułku Strzelców, następnie od października 1919 roku dowodził 19 Pułkiem Strzelców Polskich (późniejszy 4 psp). W 1919 roku otrzymał awans do stopnia podpułkownika. Jako wybitnie zdolny i utalentowany oficer, został w listopadzie 1920 roku skierowany na kurs doszkalający Szkoły Sztabu Generalnego (potem nazwanej Wyższą Szkołą Wojenną).

We wrześniu 1921 roku mianowano go szefem sztabu 8 Dywizji Piechoty w Modlinie, a w listopadzie 1922 roku objął dowództwo 32 Pułku Piechoty w Modlinie. W sierpniu 1924 roku został awansowany do stopnia pułkownika.

W latach 1924-1925 był zastępcą szefa sztabu DOK VII w Poznaniu. Następnie dowodził 71 Pułkiem Piechoty w Zambrowie. Później pracował jako oficer w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych (GISZ).

W latach 1928-1934 był dowódcą piechoty dywizyjnej w 20 DP w Baranowiczach. Ostatnim przydziałem była 22 Dywizja Piechoty Górskiej w Przemyśle, którą dowodził w latach 1934-1939.

19 marca 1936 roku został mianowany generałem brygady.

W 1939 r. objął dowództwo Grupy Operacyjnej „Bielsko”, potem „Boruta”. 5 września zaproponował, że zamknie się ze swymi wojskami w Krakowie, by bronić miasta do końca i odciągnąć Niemców od posuwania się w głąb kraju.

Gdy przełożeni odrzucili te koncepcje, gen. Boruta-Spiechowicz rozerwał niemieckie okrążenie nad Dunajcem, a później organizował obronę nad Sanem i walczył nad Tanwią, aby przebić się do Lwowa.

Aresztowany, spędził długie miesiące w więzieniach w ZSRR. Potem w Armii Polskiej gen. Władysława Andersa dowodził transportami do Iranu, zaś w Wielkiej Brytanii stanął na czele Korpusu Polskiego. W grudniu 1945 r. powrócił do kraju, gdzie próbował służyć w LWP.

Od 1946 r. prowadził własne gospodarstwo rolne w województwie szczecińskim. Natomiast od 1964 r. zamieszkał w Zakopanem, do śmierci będąc nieustępliwym rzecznikiem praw kombatanckich i obywatelskich żołnierzy niepodległości. Za swoje czyny bojowe odznaczony był Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari. Zmarł 13 października 1985 roku w Zakopanem i tam został pochowany w grobie kwatery legionowej.

Mieczysław Boruta-Spiechowicz (Przemyśl, 1936 r.)

TRADYCJE 21 BSP

21 BRYGADA STRZELCÓW PODHALANSKICH w Rzeszowie

sformowana 26 maja 1993 roku ugrupował swój rodowód z okrytych chwałą bojową formacji Strzelców Górskich i Podhalańskich:

**Drużyna Podhalańskich
1913–1914**

**Brygada Górskiej
1919–1919**

**21 Drużyna Górskiej
1918–1939**

**22 Drużyna Górskiej
1921–1939**

**1, 2, 3, 4, 5 Pułków Strzelców Podhalańskich
Armii Krajowej
1943–1945**

**Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich
1939–1940**

**1 Batalionu Strzelców Podhalańskich
3 Brygady Zmotoryzowanych Strzelców i Drużyny Pancerniej
1940–1947**

**Samodzielnego Batalionu Piechoty Górskiej KBW
1956–1960**

**5 Podhalańskiej Brygady Wojsk Obrony Wewnętrznej
im. Ziemi Krakowskiej
1960–1989**

**5 Pułku Strzelców Podhalańskich
im. generała brygady Andrzeja Gałicy
1989–1993**

Zgodnie z decyzją Ministra Obrony Narodowej 21 Brygada Strzelców Podhalańskich przejęła dziedzictwo i kontynuuje tradycje następujących polskich jednostek górskich:

- Drużyn Podhalańskich (1913 -1914)
- Pułków Strzelców Podhalańskich (1918 -1919)
- 21 Dywizji Piechoty Górskiej (1919 -1939)
- 22 Dywizji Piechoty Górskiej (1921 -1939)
- Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich (1939 -1940)
- Batalionu Podhalańskiego I Dywizji Pancernej (1940 -1947)
- Pułków Strzelców Podhalańskich Armii Krajowej (1943 -1945)
- Samodzielnego Batalionu Piechoty Górskiej (1956 -1978)
- 5 Podhalańskiej Brygady Wojsk Obrony Wewnętrznej Ziemi Krakowskiej (1978 -1989)
- 5 Pułku Strzelców Podhalańskich Ziemi Krakowskiej (1989-1993)

SYMBOLIKA I MUNDUR

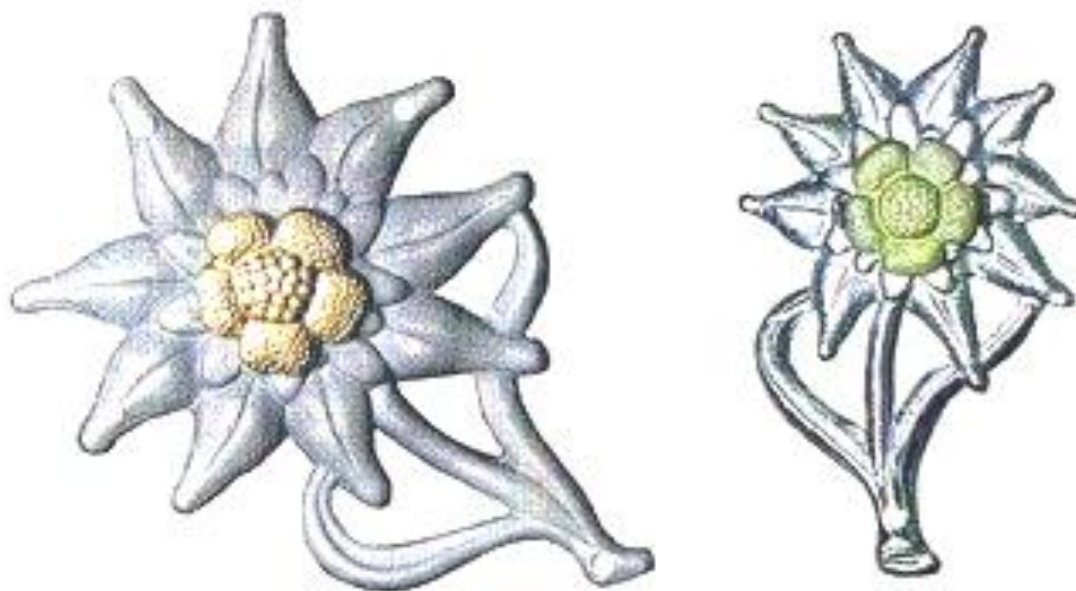
Znakiem rozpoznawczym 21 BSP jest **szarotka** umieszczona na sztandarach brygady, na patkach peleryn, mundurów, na kapeluszach oraz na beretach.

Po raz pierwszy szarotka w formacjach podhalańskich została wprowadzona w kwietniu 1920 r. jako odznaka Szkoły Wysokogórskiej, gdzie w połączeniu z barwną parzenicą góralską naszyta była na lewym rękawie kurtki. Następnie szarotkę przyjmują na swoją odznakę pamiątkową żołnierze Batalionu Strzelców Podhalańskich I Dywizji Pancernej PSZ na Zachodzie. Po drugiej wojnie światowej szarotkę na kołnierzach peleryn i kapeluszach oraz jako naramienną oznakę rozpoznawczą nosili żołnierze Karpackiej Brygady WOP i Samodzielnego Batalionu Piechoty Górskiej KBW, późniejszej 5 Podhalańskiej Brygady Wojsk Obrony Wewnętrznej im. Ziemi Krakowskiej, a od sierpnia 1989 r. 5 Pułku Strzelców Podhalańskich, który z chwilą powstania 21 Brygady Strzelców Podhalańskich w Rzeszowie został rozformowany.

Szarotka 21 BSP jako blaszany emblemat używana jest w dwóch wzorach, różniących się głównie rozmiarem.

Większa – o rozmiarach 40 x 55 mm noszona jest na patkach peleryn oraz jako oznaka mocująca pióro i puch do kapelusza.

Szarotka blaszana mniejsza (25 x 40 mm) jest używana jako korpusówka przy kołnierzach kurtek mundurowych oraz na beretach, jako tzw. „proporczyk na beret” na różnokolorowych podkładkach.

Emblematy Strzelców Podhalańskich - na pelerynę i kapelusz oraz korpusówka

Ponadto na prawym rękawie munduru noszone są okrągłe oznaki rozpoznawcze z białą szarotką na dziewięciu różnych kolorach, oznaczających poszczególne pododdziały brygady.

*Oznaka noszona na rękawach
przez żołnierzy Dowództwa 21 Brygady Strzelców Podhalańskich*

Tradycyjny mundur podhalański, którego cechami charakterystycznymi są **kapelusz podhalański** oraz **peleryna**, nawiązuje do góralskiego folkloru.

Rodowód kapeluszy, wzorowanych na góralskich kłobukach, sięga roku 1919. Były one wykonywane z jednego kawałka specjalnie utwardzonego filcu barwy ochronnej. Miały kuliste ogłowie przechodzące u dołu w rondo i podpinkę z dwóch pasków filcu. Z lewej strony kapeluszy mocowano pióro, zaś z przodu nakładano orla wojskowego i oznaki stopni wojskowych.

Natomiast **peleryny**, wzorowane na góralskich cuchach, zaczęto nosić trochę później, bo w latach 1923 - 1924 i nieoficjalnie, bez formalnej zgody władz wojskowych. Dopiero 6 lutego 1936 r. Minister Spraw Wojskowych zatwierdził wzór peleryny podhalańskiej. Wykonana była z dwóch płatów sukna barwy ochronnej zszytych przez środek pleców. Jej szerokość w obwodzie wynosiła połowę koła, miała wykładany kołnierz i zapinana była na sześć guzików lub fantazyjnie noszona na ramionach spięta zapinką.

Obecnie Podhalańczycy nadal noszą bez zmian kapelusze i peleryny.

Istotnym elementem symboliki Podhalańczyków 21 BSP jest **ciupaga** – symbol podhalańskiej władzy dowódczej. Wywodzi się od popularnych nie tylko na Podhalu lasek góralskich. Używa jej – zamiast szabli – nieoficjalnie dowódca podhalańskiej asysty honorowej, a tamburmajor orkiestry wojskowej 21 BSP – zamiast buławy. Wykorzystana jest podczas wart honorowych w czasie Świąt Wielkanocnych.

Wręczana jest też osobom szczególnie zasłużonym podczas nadania tytułu „Honorowego Podhalańczyka”.

SZTANDAR

Sztandar 21 Brygady Strzelców Podhalańskich wykonany został zgodnie z Ustawą z dnia 19 lutego 1993 roku o znakach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 34, poz. 154.)

Został ufundowany przez Społeczeństwo Miasta Rzeszowa i nadany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Wałęsę. Aktu wręczenia sztandaru dokonał w dniu 22 maja 1994 roku na rynku w Rzeszowie Dowódca Krakowskiego Okręgu Wojskowego gen. dyw. Zenon Bryk. Sztandar przyjął Dowódca 21 BSP płk dypl. Zbigniew Skikiewicz.

W tydzień po uroczystościach, sztandar został przekazany nowemu dowódcy brygady płk dypl. Fryderykowi Czekajowi. Rodzicami chrzestnymi sztandaru byli: wnuczka patrona 21 BSP gen. bryg. Mieczysława Boruty - Spiechowicza – Anna Chmielewska-Głowacka i były żołnierz 5 Pułku Strzelców Podhalańskich 22 Dywizji Piechoty Górskiej por. Kazimierz Firlej. Poprzez rodziców chrzestnych sztandarowi przekazano zachowanie ciągłości najpiękniejszych bojowych tradycji jednostek górskich oraz podhalańskich, czyniąc go bojowym znakiem 21BSP.

Na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 19 lutego 1993 r.
o znakach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej
(Dz. U. Nr 34, poz. 154) na wniosek
ministra obrony narodowej

nadając

21 Brygadzie Strzelców Podhalańskich
im. gen. brgg. Mieczysława Boruty-Spiechowicza

SZTANDAR

ufundowany przez

Spółceństwo Miasta Rzeszowa

jako znak noszący Rzeczpospolitą Polską,
symbol najwyższych wartości, sławy wojennej i tradycji
oraz ucierności, honoru i męstwa,
których Ojczyzna wymaga od służących żołnierzy

PREZYDENT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Lech WAŁĘSA

MINISTER
OBRONY NARODOWEJ

Piotr KOŁODZIEJCZYK

Warszawa 16 maja 1994 r.

Wręczenie sztandaru odbyło się uroczystie na rzeszowskim rynku w obecności tłumnie zebranego społeczeństwa miasta, okolicznych miejscowości, żołnierzy garnizonu, w tym zwłaszcza żołnierzy brygady, którzy wspaniale prezentowali się w nowych podhalańskich mundurach i kapeluszach z orlimi piórami. Sztandar poświęcił ordynariusz Diecezji Rzeszowskiej ks. bp Kazimierz Górny.

Uświetniającą uroczystość rzeszowska orkiestra garnizonowa, na zakończenie dała wspaniały koncert pieśni wojskowych oraz góralskich. Nastrój był wyśmienity, ze względu na dobrą organizację uroczystości, jak i pojawienie się w Rzeszowie, nowej podhalańskiej formacji wojskowej.

W uroczystości wręczenia sztandaru obok władz wojska, udział wzięli przedstawiciele władz cywilnych Rzeszowa dr Kazimierz Surowiec – Wojewoda Rzeszowski, dr inż. Mieczysław Janowski – Prezydent miasta Rzeszowa, przedstawiciele związków kombatanckich, Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych, harcerzy; na uroczystość wręczenia sztandaru Podhalańczykom: tłumnie przybyła młodzież i przedstawiciele partii politycznych.

Była to patriotyczna uroczystość dla żołnierzy i społeczeństwa Rzeszowa.

Główna strona płata sztandaru

Odwrotna strona płata sztandaru

Podhalańczycy 21 BSP mają również swój **hymn**, zatytułowany „**Podhalański Gród**”. Utwór powstał w 2007 roku, z inicjatywy ówczesnego dowódcy brygady - gen. bryg. Janusza Bronowicza. Melodię pieśni zapożyczono z ludowej melodii Podkarpacia. Autorem słów jest ppłk. Jarosław Piasny; dowódca 21 Batalionu Logistycznego z Rzeszowa.

*Gdzieś tam w Polsce na wschodniej granicy
Podhalański rozciąga się gród.*

Tam są ludzie twardzi i silni

Bo tak prowadzi ich Bóg

Szarotkę mamy w herbie

Bo rzadki, górski to kwiat

A Boga mamy w sercu

Wiarę, miłość i górski wiatr

Harnasiu, Harnasiu Ty prowadź

Ty prowadź, prowadź nas.

Do zwycięstwa do chwały

Bo taki mamy znak.

Tylko jedna jest taka na świecie,

Której każdy serce swe da

Bo zawdzięcza jej przecież

To, że człowiekiem się stał.

A gdy góry swoje zostawię

I odejść przyjdzie czas,

Me serce tu pozostanie

Jak został halny wiatr.

Harnasiu, Harnasiu Ty prowadź

Ty prowadź, prowadź nas

Do zwycięstwa do chwały

Bo taki mamy znak.

Pieśń jest wykonywana podczas świąt wojskowych oraz w trakcie uroczystości wręczania insygniów i nadawania tytułów „Honorowych Podhalańczyków” dla osób szczególnie zasłużonych w kultywowaniu tradycji wojsk górskich i podhalańskich oraz 21 BSP.

ODZNAKI PAMIĄTKOWE

Odznaki pamiątkowe brygady i jej jednostek silnie nawiązują do tradycji historycznych. Każda odznaka posiada legitymację oraz opracowany regulamin. Regulamin Odznaki Pamiątkowej 21 BSP m.in. mówi: „Odznaka pamiątkowa stanowi zewnętrzny symbol przynależności żołnierzy do 21 Brygady Strzelców Podhalańskich oraz nienagannej służby w szeregach Podhalańczyków. Jest symbolem solidarności i współpracy żołnierskiej.

Jej funkcją jest łączyć wszystkich żołnierzy brygady i zobowiązywać każdego posiadającego odznakę do dzielnego stawania w obronie Ojczyzny i honoru 21 Brygady Strzelców Podhalańskich zwanej dalej „21 BSP”. Odznaka pamiątkowa 21 BSP została opracowana w 1993 roku z inicjatywy szefa sztabu brygady – płk. dypl. Dominika Nosowskiego. Projekt odznaki opracował żołnierz brygady – st. sierż. szt. Józef Rut. Ma ona rozmiary 50 x 32 mm.

Stanowi ją stylizowany orzeł, osadzony na czterech skrzyżowanych góralskich ciupagach. W górnej i dolnej części ciupag znajduje się igliwie koloru zielonego. Dwie górskie szarotki po obu bokach herbu Rzeszowa, miejsca stacjonowania brygady, nawiązują do tradycji okresu powojennego. Szarotki są koloru białego z żółtym środkiem. Pierwsze odznaki wręczono 26 maja 1994 roku.

Obecnie odznakę pamiątkową 21 BSP wykonuje Pracownia Gravart Zygmunta Olszewskiego w Warszawie.

OZNAKI ROZPOZNAWCZE

Oznaka rozpoznawcza oddziałów i pododdziałów 21 BSP w formie szarotki otoczonej wieńcem laurowym, została przejęta w 1993 roku, jako spuścizna, po krakowskim 5 PSP, zaś uznana oficjalnie uchwałą zebrania żołnierzy zawodowych brygady 11 marca 1997 r. Podstawą prawną - Zarządzenie MON Nr 28/ MON z 21 maja 1996 roku. Oznaka rozpoznawcza jest noszona na lewym rękawie munduru wyjściowego (ze względu na pelerynę).

Obecnie w użyciu jest 10 kolorów oznak rozpoznawczych - wycofano kolor brązowy i pomarańczowy - w tym 2 w kolorach maskujących - do munduru polowego i pustynnego.

Zbiór oznak rozpoznawczych (szarotek)

PROPORCZYKI NA BERET

Proporzeczek na beret wraz z oznaką rozpoznawczą stanowią zewnętrzny wyraz przynależności organizacyjnej do struktur 21 BSP oraz woli kontynuowania tradycji przedwojennych i powojennych jednostek podhalańskich. Obecnie zatwierdzony na mocy decyzji MON Nr 16/ MON z 31 stycznia 2012 r. wzór proporzeczka na beret 21 BSP jest prostokątnym płatem tkaniny o wymiarach 35 x 50 mm, w kolorze właściwym dla oznaki rozpoznawczej danej jednostki wojskowej, z nałożoną na niego metalową szarotką z połączonym środkiem. Taki wzór proporzeczka został przyjęty dla dowództwa brygady, którego oznaka rozpoznawcza zawsze była oznaczona kolorem granatowym.

PROPORZEC ROZPOZNAWCZY 21 BSP

Proporzec rozpoznawczy 21 BSP został wykonany w oparciu o decyzję Nr 263/MON z 13 lipca 2011 r. Stanowi go prostokątny płat tkaniny koloru granatowego przymocowany do drzewca długości 250 cm, a głębokość 25 cm. Po obu stronach płata umieszczona jest oznaka rozpoznawcza 21 BSP (szarotka) o średnicy 180 mm.

STATUETKI

Podhalańczycy 21 BSP posiadają dwie statuetki – nagrody/ wyróżnienia. „Statuetka Podhalańczyka” oraz „Statuetka Harnasia”. Wręczane są w dowód najwyższego uznania zarówno dla żołnierzy jak i osób działających na rzecz kultywowania tradycji 21 BSP i wojsk górskich.

DZIEŃ DZISIEJSZY

- **DOWÓDZTWO I SZTAB GENERALNY**

Działalność związana z formowaniem brygady, prowadzona była pod dowództwem **płk dypl. Zbigniewa Skikiewicza**. Formowanie brygady zakończono 22 maja 1994 roku aktem przyjęcia sztandaru ufundowanego przez społeczeństwo Rzeszowa.

W 1994 roku dowództwo objął płk dypl. Fryderyk Czekaj. Od września 1995 roku obowiązki dowódcy 21 BSP pełnił płk dypl. Jerzy Wójcik.

W 1996 roku po ukończeniu studium operacyjno-strategicznego w Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego płk dypl. Fryderyk Czekaj powrócił na stanowisko dowódcy brygady, a w 1998 r. otrzymał awans na stopień generała brygady. W lutym 2000 r. w związku z połączeniem 14 Brygady Pancernej i 21 BSP stanowisko dowódcy objął płk dypl. Henryk Dziewiątka. Od lutego do grudnia 2002 r. obowiązki dowódcy brygady pełnił płk dypl. Jan Brzozowski. W latach 2002-2005 brygadą dowodził gen bryg. Mirosław Rozmus, a w latach 2005-2007 gen bryg. Janusz Bronowicz. Od lutego 2008 r. do 5 stycznia 2010 r. dowódcą był gen. bryg. dr Tomasz Bąk. Kolejnym dowódcą Podhalańczyków w okresie od stycznia 2010 r. do listopada 2012 r. był gen. bryg. Stanisław Olszański.

Od 16 listopada 2012 r. do 9 października 2015 r. 21 Brygadą Strzelców Podhalańskich dowodził gen. bryg. Wojciech Kucharski, który przekazał dowodzenie Podhalańczykami od 9 października 2015 r. płk dypl. Zenonowi Brzuszek. Od 16 września 2016 r. czasowo pełnił z-ca dowódcy 21 BSP płk dypl. Jarosław Mokrzycki. Od dnia 5 kwietnia 2017 roku do dnia 4 lutego 2019 r. obowiązki dowódcy 21 BSP pełnił gen. bryg. Ryszard Pietras, a po nim gen. bryg. Dariusz Lewandowski. **Obecnym dowódcą 21 Brygady Strzelców Podhalańskich jest gen. bryg. Tadeusz Nastarowicz (od 6.12.2022r.).**

Dowództwo 21 Brygady Strzelców Podhalańskich, będące oddzielną Jednostką Wojskową Nr 3224 w Rzeszowie, mieści się przy ulicy Hoffmanowej 4. Ze względu na fakt, że budynek dowództwa to historyczny obiekt budowlany powstały w 1907 r. jego funkcjonalność użytkowa jest ograniczona i część dowództwa 21 BSP przeniesiona została do tzw. „Domu Podhalańczyka” przy ul. Dąbrowskiego (miejsce pracy Pionu Szkolenia brygady).

SKŁAD I PRZEZNACZENIE

21 BSP składa się z 10 jednostek, w których służy ok. 4000 żołnierzy. Dowództwo 21 BSP, 1 bsp, 21 bdow, 21 blog stacjonują w Rzeszowie. 14 das, 21 daplot w Jarosławiu, 1 bcz w Żurawicy, 5 bsp w Przemyślu, 22 bpg w Kłodzku oraz 16 bsap w Nisku.

Kontynuując tradycje dawnej struktury organizacyjnej Wojska Polskiego 21 BSP jako lekki związek taktyczny brygada jest przeznaczona do działań bojowych, głównie w terenie górskim.

Jednym z głównych zadań jakie wykonuje brygada jest przygotowanie i udział w misjach pokojowych humanitarnych i stabilizacyjnych.

Od początku powstania 21 BSP jej żołnierze pełnili służbę w misjach w Syrii, Libanie i Bośni. Doświadczenie to zaowocowało wyznaczeniem brygady w 1999 roku do sformowania Polskiej Jednostki Wojskowej w składzie sił AFOR w strukturze NATO, która wykonywała zadania misji humanitarnej w Albanii. Od sierpnia 2000 roku Polsko-Ukraiński Batalion Sił Pokojowych rotacyjnie pełni misję pokojową w ramach PKW KFOR w Kosowie.

Żołnierze w podhalańskich mundurach byli również dwukrotnie uczestnikami operacji „Iracka Wolność” w ramach misji stabilizacyjno-szkoleniowej w Republice Iraku (V i IX zmiana Polskiego Kontyngentu Wojskowego), a w okresie od września 2009 roku do maja 2010 roku pełnili służbę w ramach VI zmiany PKW ISAF w Afganistanie.

W 2012 roku 1 batalion strzelców podhalańskich z Rzeszowa wystawił Taktyczne Zgrupowanie Bojowe "Charlie" w ramach XIII zmiany PKW Afganistan. W kilkunastoletnim okresie swojego funkcjonowania brygada wielokrotnie była wyróżniana w gronie przodujących związków taktycznych Sił Zbrojnych RP.

Podhalańczycy 21 BSP czterokrotnie zostali wyróżnieni Znakiem Honorowym "Przodujący Oddział WP" przez Ministra Obrony Narodowej. **W maju 2013r. Brygada obchodziła XX lat swojego istnienia.**

SZKOLENIA

Żołnierze 21 BSP szkolili się dotąd w Norwegii w okolicach koła podbiegunowego, w Alpach francuskich, na poligonach w Niemczech, Słowacji, Ukrainie, Uzbekistanie, Wielkiej Brytanii, Austrii, Szwajcarii i we Włoszech.

Na wspólne ćwiczenia przyjeżdżali żołnierze amerykańscy, kanadyjscy, brytyjscy, ukraińscy, słowaccy, czescy, węgierscy, litewscy oraz francuscy i włoscy strzelcy alpejscy. Szkolenie specjalistyczne rozpoczyna się na koszarowych obiektach szkoleniowych, jednak głównymi ośrodkami szkoleniowymi wspinaczki wysokogórskiej i narciarskiej są: Trzcianiec, Rabe, Bystre, Kiry oraz Zakopane. Szkolenie ogniowe i taktyczne odbywa się na poligonach Nowa Dęba, Wędrzyn i Wicko Morskie.

Żołnierze brygady brali udział w międzynarodowych ćwiczeniach wspólnie z żołnierzami ze Słowacji, Ukrainy, Francji, Włoch, Litwy, Norwegii, Kanady i USA. Najważniejsze z nich to ćwiczenia: „Join Winter”, „Strong Resolve” „Cossack Steppe” oraz „Maple Arch” na Litwie, które przygotowało żołnierzy do realizacji zadań mandatowych w Kosowie.

21 BRYGADA STRZELCÓW PODHALAŃSKICH W MISJACH POZA GRANICAMI KRAJU

W pierwszych latach funkcjonowania 21 BSP żołnierze zawodowi oraz żołnierze zasadniczej służby wojskowej brali udział w misjach pokojowych ONZ. Działali w ramach sił pokojowych UNIFIL i UNDOF na wzgórzu Golan. Do zadań żołnierzy należało nadzorowanie zawieszenia ognia pomiędzy Izraelem a Syrią (1993 – 1997).

W 1999 roku w ramach programu „Partnerstwo dla pokoju” do udziału w misji pokojowej w Albanii wysłano z Polski kontyngent. Tworzyła go tzw. kompania lekka licząca 140 żołnierzy, sformowana prawie wyłącznie z jednostek 21 BSP.

Misja w Albanii rozpoczęła się 12 maja 1999r. od przygotowania obozowiska, a głównym zadaniem sił międzynarodowych, do których weszli polscy żołnierze, było zabezpieczanie portów i tras transportowych, skąd pomoc humanitarna trafiała do znajdujących się w Albanii uchodźców – z ogarniętego wojną Kosowa.

Spotkanie w terenie - Kosowo

W latach 2005 – 2006, 2007 – 2008 żołnierze 21 BSP brali udział w operacji „Iracka Wolność”. Do tej misji żołnierze 21 BSP wyruszyli w lipcu 2005 r. Kolejne tury docierały w konwojach do baz „Echo” i „Carlie” w Iraku. Od 26 października 2009 - kwietnia 2010 roku Podhalańczycy stanowili trzon Sił VI Zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w ramach Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa International Security Assistance Force – ISAF w Islamskiej Republice Afganistanu.

Znaczący liczebnie udział 21 Brygady Strzelców Podhalańskich, w ramach VI Zmiany ISAF, przyczynił się do zdobycia kolejnych doświadczeń w dziele umacniania pokoju na świecie i w walce z międzynarodowym terroryzmem.

W kolejnych zmianach PKW w Afganistanie żołnierze 21 BSP też brali udział.

SALA TRADYCJI 21. BRYGADY STRZELCÓW PODHALAŃSKICH

Sala Tradycji 21. Brygady Strzelców Podhalańskich znajduje się w budynku Klubu 21. Brygady Strzelców Podhalańskich, w kompleksie zabudowań wchodzących w skład 21 batalionu dowodzenia. Budynek jest wydzielony z kompleksu koszarowego i posiada osobne wejście od strony ulicy Dąbrowskiego. Sala Tradycji znajduje się na parterze. Naprzeciw drzwi wejściowych, na ścianie znajdują się dwie tablice informacyjne o formacjach górskich w armiach świata i polskich formacjach górskich lat 1918 - 1939. Nad wejściem do Sali Głównej widnieje tablica z cytatem gen. A. Galicy: **„JAKBY CO, KIEBY CO, KANY CO, ABO CO, TO MY SOM”**

- będący zawołaniem Podhalańczyków, ich patronką jest Matka Boża Ludźmierska zwana „Gaździną z Podhala”. Jej rzeźbiona figurka towarzyszyła żołnierzom na misji w Iraku, obecnie znajduje się w Sali Tradycji.

Sala Tradycji 21. BSP jest wykorzystywana do organizacji wielu ważnych wydarzeń związanych z życiem Garnizonu. Zgodnie z Ceremoniałem Wojskowym odbywają się w niej uroczyste pożegnania z mundurem, awanse i nominacje wojskowe

Sala Tradycji była miejscem wręczenia medali „Gwiazdy Iraku” i „Gwiazdy Afganistanu” żołnierzom pełniącym służbę w misjach pokojowych. W sali tej odbywają się także uroczyste zakończenia konkursów, organizowanych wraz z Podkarpackim Kuratorium Oświaty, na szczeblu województwa, połączone z wręczeniem laureatom nagród i dyplomów. Organizowane są również „żywe lekcje historii” dla uczniów szkół średnich o profilu wojskowym. Odbywają się tu także spotkania członków Związku Strzeleckiego „Strzelec”.

Sala Tradycji była miejscem wręczenia medali „Gwiazdy Iraku” i „Gwiazdy Afganistanu” żołnierzom pełniącym służbę w misjach pokojowych. W sali tej odbywają się także uroczyste zakończenia konkursów, organizowanych wraz z Podkarpackim Kuratorium Oświaty, na szczeblu województwa, połączone z wręczeniem laureatom nagród i dyplomów.

W Sali Tradycji 21 BSP organizowane są również „żywe lekcje historii” dla uczniów szkół średnich o profilu wojskowym. Odbývają się tu także spotkania członków Związku Strzeleckiego „Strzelec”.

SANKTUARIUM 21 BSP

Od początku istnienia w Rzeszowie 21 Brygady Strzelców Podhalańskich żołnierze zostali objęci posługą duszpasterską kapelanów brygady i garnizonu (Kapelanem 21 BSP od 2022 r. jest ks. kmdr por Grzegorz Golec). Najważniejszą rolę w umacnianiu wiary Podhalańczyków pełni Kościół Garnizonowy pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski przy ul. Reformackiej w Rzeszowie.

Na szczególną uwagę zasługuje nawa boczna z kaplicą, w której od 2002 r. znajduje się kopia figury Matki Bożej Ludźmierskiej.

Przygotowanie prezentacji: mgr Monika Kata

Na podstawie: *Broszury z okazji nadania Szkole Podstawowej Nr 17 w Rzeszowie imienia 21. Brygady Strzelców Podhalańskich* (opracowanej przez mgr Grażynę Cisek & mgr Monikę Katę w marcu 2014 r.)

W oparciu o: Artur Surmacz „21 Brygada Strzelców Podhalańskich im. gen. bryg. Mieczysława Boruty-Spiechowicza. 1943-2013 – 100 lat formacji górskich Wojska Polskiego”, Aleksander Karp „21 Brygada Strzelców Podhalańskich im. gen. bryg. Mieczysława Boruty-Spiechowicza (rok 1993-1999)”, strona internetowa 21 BSP: www.wojsko-polskie.pl/21bsp/, strona internetowa: www.jednostki-wojskowe.pl oraz strona internetowa parafii pw. Matki Bożej Królowej Polski: www.rzeszow.ordynariat.opoka.org.pl